

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничий факультет
Кафедра біології та методики її викладання

ДИПЛОМНА РОБОТА
магістра
з теми «**МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ЖИВОГО КУТОЧКА ПД
ЧАС ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ**»

Виконала: студентка Biolb1-M17z
групи
Спеціальності 014.05 Середня освіта
(Біологія)
Панат Маріна Володимирівна

Керівник:
Козак М.І., кандидат біологічних наук,
доцент кафедри біології та методики її
викладання

Рецензент:
Казанішена Н.В., кандидат педагогічних
наук, доцент кафедри біології та
методики її викладання

м. Кам'янець-Подільський – 2018 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І.	
ЖИВИЙ КУТОЧОК ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ УЧНІВ.....	6
I.1 Значення живого куточка при вивченні курсу біології у школі.....	6
I.2 Вимоги до живого куточка.....	9
I.3 Правила безпеки під час проведення занять з біології.....	17
РОЗДІЛ ІІ.	
ІГРИ ТА РОЗВАГИ ЯК ОДНІ З ПРИЙОМІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ НА УРОАХ БІОЛОГІЇ	22
II.1 Роль ігор та розваг на уроках біології.....	22
II.2 Характеристика ігор та розваг.....	36
РОЗДІЛ ІІІ.	
УРОКИ БІОЛОГІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ЖИВОГО КУТОЧКА, ІГОР ТА РОЗВАГ У 7, 8 ТА 11 КЛАСАХ ЗОШ №2 ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.....	46
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ	66

ВСТУП

Актуальність теми: Гра та розваги як основний вид діяльності дітей, розвивають психічні та фізичні сили (увагу, уяву, мислення, пам'ять, організованість, спритність тощо), сприяють освоєнню ними навколишнього світу і людських взаємовідносин, пробуджують їх творчий потенціал.

Давно визнано, що ігри та розваги займають значну частину життя дитини. Ще в XVIII столітті Ж. Ж. Руссо писав про те, що для того, щоб пізнати та зрозуміти дитину необхідно спостерігати за її іграми [11].

Гра та розваги для учнів – засіб навчитися тому, чому їх ніхто не може навчити, це засіб дослідження та орієнтації в реальному світі, просторі та часі, речах, тваринах, рослинах, людях. Включаючись у процес гри учні навчаються жити в нашому символічному світі – світі змістів та цілей, в той же час досліджуючи, експериментуючи, навчаючись. Крім того, гра та розваги на уроках створюють особливі умови, за яких розвивається творчість учнів. Дуже важливо те, що гра є класичним засобом навчання дією. В ній організовано закладена пізнавальна задача та відчувається самостійний пошук знань. Оволодіння знаннями під час ігор та розваг – нова, унікальна умова набування інтересу та поваги один до одного, самоосвіти, самовиховання.

Однією з умов успішного засвоєння матеріалу на уроках біології є також використання живого куточка. Адже живий куточок містить матеріал, який дозволяє проводити спостереження, закладати експерименти, проводити наукові дослідження. Серед форм навчання чільне місце займає позаурочна робота, або так звана варіативна частина (факультатив), в ході якої учні спостерігають предмети, явища і процеси, що вивчаються в реальних умовах їх існування і протікання. Саме ці спостереження учні проводять у куточку живої природи.

Таким чином, актуальність обраної теми, її наукова та практична значимість обумовили вибір тематики дипломної роботи.

Об'єкт дослідження: є навчально-виховний процес у загальноосвітніх школах I-III ступенів з використанням живого куточка, ігор та розваг.

Предмет: застосування живого куточка, ігор та розваг на уроках біології.

Мета роботи: аналіз ігор, розваг та умови формування живого куточка, що застосовуються на уроках біології, визначення їх місця під час засвоєння нових знань, умінь та навичок.

Завдання:

1. Огляд літературних джерел з даної теми;
2. Аналіз сучасного уроку біології з використанням ігор, розваг та живого куточка;
3. Визначення та формування перспективних методів їх застосування під час вивчення курсу біології.

Гіпотеза: уроки біології стануть більш ефективними, якщо на них використовувати ігри, розваги та живий куточок, а також забезпечити повноцінну та послідовну підготовку вчителя й учнів до проведення таких уроків, добирати найбільш ефективні методи та методичні прийоми навчання і виховання, базуючись на завданнях середньої освіти й виховання школярів.

Методи дослідження: Теоретичні методи: опрацювання літературних джерел з тематики дипломної, їх аналіз, синтез, узагальнення; вивчення досвіду вчителів біології під час проведення уроків з використанням ігор, розваг та живого куточка; аналіз шкільних програм і підручників біології. Практичні методи: розробка та проведення уроків з використанням ігор, розваг та живого куточка; бесіди з учнями та вчителями щодо проведення нестандартних уроків.

Експериментальна база дослідження: дослідно-експериментальна робота здійснювалася протягом 2016-2018 років на базі ЗОШ № 9 м. Кам'янця-Подільського.

Наукова новизна роботи: вперше на основі аналізу наукових праць цілісно досліджено історичні аспекти становлення ігрових методів навчання та використання живого куточка на уроках біології та схарактеризовано їх значення для школярів, а також виявлено та обґрунтовано методи та методичні прийоми, ефективні для застосування під час уроків біології.

Практичне значення: розроблені плани-конспекти уроків з використанням ігор, розваг та куточка живої природи, які можуть бути використані у шкільній практиці вчителями.

Апробація дослідження: результати роботи обговорювались на звітних конференціях за результатами педагогічних практик студентів 3, 4 та 5 курсів, на науково-практичній конференції студентів та магістрантів КПНУ імені Івана Огієнка.

Структура роботи: дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Вступ містить необхідні короткі відомості щодо даної роботи: актуальність теми, об'єкт, предмет, мету, завдання тощо. Перший розділ містить інформацію про живий куточок, його значення та вимоги до формування. У другому розділі подана характеристика ігор та розваг на уроках біології, а також їх роль. Третій розділ містить розробку планів-конспектів уроків з використанням ігор, розваг та живого куточка у 7, 8 та 11 класах. Висновки містять підведення загальних результатів роботи.

ВИСНОВКИ

Ігри та розваги відіграють велику роль на уроках біології, гра сприяє формуванню партнерських взаємовідносин між учителем і учнями, а також сприяє демократизації й гуманізації навчального процесу. Під час гри виховується свідома дисципліна, взаємодопомога, постійна готовність учнів включитися до різноманітних видів діяльності, розвиваються елементи самостійності, творчості та ініціативи. Системність використання методичних прийомів активізації забезпечує активне, а не репродуктивне вивчення матеріалу. Такі заняття розширюють знання тих, кого навчають, не перевантажуючи їх.

Використання на уроці елементів гри підвищує пізнавальний інтерес, розвиває пам'ять, мислення, увагу, фантазію, уяву, творчі здібності, використання знань, умінь і навичок на практиці, розвиває самостійність, активізує навіть пасивних учнів, а тому досягається певна результативність. Гра полегшує засвоєння матеріалу, дає можливість повторити пройдене, чітко організувати підготовку, проведення і підбиття підсумків, постановку пізнавальних і проблемних запитань у процесі гри, залучення всіх учнів класу.

Значну роль у навчальному процесі відіграє живий куточок, оскільки в ньому учні систематично закладають досліди та проводять експерименти. Його наявність в школі допомагає реалізації задач навчання, розвитку і виховання учнів. В першу чергу, в куточок живої природи підбирають об'єкти, які необхідні для використання в навчальному процесі. Як наслідок, куточок виконує навчальні задачі. Довготривале спостереження за рослинами та тваринами сприяє розвитку експериментальних умінь, учні на практиці переконуються у великій різноманітності живої природи.

Куточок живої природи дає змогу залучити учнів до виконання різноманітних самостійних творчих, науково-дослідних робіт. Проведення дослідів у ньому дає змогу максимально реалізувати принцип зв'язку теорії з практикою.

Використання об'єктів живого куточка, ігор та розваг на уроці біології буде доцільно тоді, коли вчитель враховує мету та завдання уроку, вікові особливості учнів, психологічні характеристики класу, програмні вимоги до уроку, особливості фактичного матеріалу уроку, вдало підбере види ігор та розваг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блажеєва Н. М. Використання кімнатних рослин як натуральних навчально-наочних посібників у процесі викладання біології у школі / Н. М. Блажеєва // Біологія. Науково-методичний журнал. — №10. — 2007.— С. 5—7.
2. Боднарівська Н. М. Управління творчою самореалізацією на уроках біології / Н. М. Боднарівська // Біологія. Науково-методичний журнал. — №7. — 2008.— С. 2—5.
3. Бонішко Д. С. Гра і її місце у викладанні біології / Д. С. Бонішко // Біологія. Науково-методичний журнал. — №13. — 2007.— С. 2—4.
4. Боровицкий П. И. Методика преподавания биологии / П. И. Боровицкий, П. Ф. Винниченко — М.: Высшая школа, 1962. — С. 44—72.
5. Брижевич Г. М. Інтерактивні форми навчання на уроках біології / Г. М. Брижевич // Біологія. Науково-методичний журнал. — №19. — 2007.— С. 27—33.
6. Ващенко Г. М. Загальні методи навчання: Підручник для педагогів / Г. М. Ващенко — К.: Українська видавнича спілка, 1997. — С. 223—235.
7. Верзилин Н. М. Общая методика преподавания биологии / Н. М. Верзилин, В. М. Корсунская — М.: Просвещение, 1966. — С. 62—89.
8. Верзилин Н. М. Проблемы методики преподавания биологии / Н. М. Верзилин. М.: Педагогика 1974. — С. 57 —72.
9. Верзилин Н. М. Развитие биологических понятий в V— IX классах / Н. М. Верзилин. М.: АПН РСФСР, 1956. — С. 78—84.
10. Верзилин Н. М. Система и развитие методов преподавания биологии / Н. М. Верзилин, В. М. Корсунская — М.: АПН РСФСР, 1957. — С. 105—132.
11. Всесвятский Б. В. Общая методика биологии / Б. В. Всесвятский. М.: Учпедгиз, 1960. — С. 90—102.
12. Горена Л. Г. Методичні рекомендації щодо активізації екологічної

- освіти та виховання школярів у середніх навчальних закладах / Л. Г. Горена. К.: КМІВ, 2001. — С. 5—9.
13. Гильбух Ю. В. Психолого-педагогические основы индивидуального подхода к слабоуспевающим ученикам / Ю. В. Гильбух. К.: Наука, 1985. — С. 365—368.
14. Горбунова В. І. Застосування ігрових технологій на уроках / В. І. Горбунова // Біологія. Науково-методичний журнал. — №13 —2007.— С. 4—6.
15. Десяшиченко Н. М. Моделі сучасних уроків біології за методиками критичного мислення та особистісно орієнтованої освіти / Н. М. Десяшиченко // Хімія. Біологія. Науково-методичний журнал. — №24 — 2002. — С. 5—7.
16. Захарюхіна Н. М. Активізація розумової діяльності учнів шляхом використання інноваційних технологій на уроках біології / Н. М. Захарюхіна // Біологія. Науково-методичний журнал. — №16.— 2009.— С. 19—21.
17. Іллюшина О. В. Класифікація методів навчання радянською дидактикою 1920—1930-х рр.. / О. В. Іллюшина // Історія в школі. — №2. — 2004. — С. 1—4.
18. Карташова І. І. Організація пізнавальної діяльності учнів на уроках біології / І. І. Карташова — Херсон: Персей, 2000. — С. 109—112.
19. Карцева И. Д. Хрестоматия по методике преподавания биологии / И. Д. Карцева, Л. С. Шубкина — М.: Просвещение, 1984. — С. 73—237.
20. Кілочницький П. Я. Методика викладання біології / П. Я. Кілочницький. — К.: Фітосоціоцентр, 2005. — С. 80—97.
21. Коваленко С. І. Організація інтелектуальних ігор в експедиціях і в процесі інших позакласних і позашкільних заходів під час літніх канікул / С. І. Коваленко // Біологія. Науково-методичний журнал. — №28 —2009.— С. 2—4.
22. Козленко О. І. Захоплююче навчання: Біологічна рольова гра / О.

- І. Козленко. — Харків: Основа, 2003. — С. 109—111.
23. Колесник В. Г. Узагальнюючий урок «Клас Птахи» / В. Г. Колесник // Біологія. Науково-методичний журнал. — №6. — 2007. — С. 33—37.
24. Криворучко М. В. Специфіка формування інтелектуальних умінь на уроках біології для учнів різних вікових категорій / М. В. Криворучко // Біологія. Науково-методичний журнал. — №19. — 2007. — С. 14—23.
25. Куйдіна З. М. Активізація пізнавальної активності на уроках біології / З. М. Куйдіна // Біологія. Науково-методичний журнал. — №9. — 2007. — С. 2—4.
26. Махутов М. И. Современный урок и пути его организации / М. И. Махутов. — М.: Педагогика, 1975. — С. 257—269.
27. Мельников М. И. Методика обучения общей биологии / М. И. Мелиников, А. Н. Мягкова — М.: Издательство академии педагогических наук, 1963. — С. 67—90.
28. Мельникова С. И. Игровые формы учених занятий / С. И. Мельникова. — Х.: ХГУ, 1993. — С. 24—28.
29. Мороз І. В. Методика викладання біології / І. В. Мороз. — К.: Либідь 2006. — С. 214—288.
30. Мотузний В.О. Біологія: Навчальний посібник / В. О. Мотузний. — К.: Вища школа, 1995. — С. 257—263.
31. Нарівна Л. М. Пізнавальна гра як один з прийомів інноваційних підходів до проблеми активізації пізнавальної діяльності учнів / Л. М. Нарівна // Біологія. Науково-методичний журнал. — №36. — 2007. — С. 2—3.
32. Онищук В.А. Типи, структура та методика уроків в школі / В.А. Онищук — К.: Рад. школа, 1976. — С. 53—65.
33. Охитина Л. М. Психологические основы урока / Л. М. Охитина — М.: Школа, 1997. — С. 193—207.

34. Паниотова Г. Т. Игра — форма активизации познавательной деятельности учеников / Г. Т. Паниотова // *Біологія. Науково-методичний журнал.*— №15.— 2007.— С. 3—5.
35. Переверзева С. В. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках біології з використанням інтерактивних технологій / С. В. Переверзева // *Біологія. Науково-методичний журнал.* — №4.— 2008.— С. 8—11.
36. Положення про куточок живої природи загальноосвітніх закладів. *Біологія. Науково-методичний журнал.*— №22—24.— 2008.— С. 66—71.
37. Положення про кабінети загальноосвітніх навчальних закладів. *Біологія. Науково-методичний журнал.*— №22—24.— 2008.— С.49—55.
38. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун. — К.: АСК, 2005. — С. 38—41.
39. Пономарева И. Н. Общая методика обучения биологии / И. Н. Пономарева. — М.: Академия, 2003. — С. 252 — 257.
40. Правила безпеки під час роботи з біології у загальноосвітніх закладах. *Біологія. Науково-методичний журнал.* — №22—24.— 2008.— С. 71—79.
41. Пустовіт Н. О. Екологічні задачі, ігри, вікторини / Н. О. Пустовіт. — К.: Наукова думка, 1995. — С. 48—57.
42. Сзабова С. А. Экологические игры в школе / С. А. Сзабова. — К.: Эко-Восток, 1995. — С. 46—48.
43. Сидоренко Л. Й. Система запитань і завдань для проведення засідань клубу «Що? Де? Коли?» з біології / Л. Й. Сидоренко // *Біологія Науково-методичний журнал.*— № 2. — 2002.— С. 24—26.
44. Страуниг А. М. Чудеса в природе открываем сами. Рассказы-задачи и игры по экологии для детей / А. М. Страуниг. — М.: Обнинск, 2001. — С. 67—73.

- 45.Клас Птахи. Розробка теми. Тема: Різноманітність птахів. Біологія. Науково-методичний журнал. — №6. — 2007. — С. 19—20.
- 46.Фіцула М. М. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів / М. М. Фіцула. — Тернопіль: Богдан, 1996. — С. 84—97.
- 47.Хафизова Л. М. Як знайомити дітей з правилами поведінки в природі / Л. М. Хафизова // Початкова школа. —№8. —1998. — С. 40—46.
- 48.Чорноус І. М. Ігри на уроках біології / І. М. Чорноус // Біологія. Науково-методичний журнал. — №28. — 2007. — С. 4—6.
- 49.Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри / П. М. Щербань. — К.: Вища школа, 1993. — С. 56—67.
- 50.Яковлев Н. М. Методика и техника урока в школе / Н. М. Яковлев. — М.: Просвещение, 1985. — С. 79 —87.